

ХЛОПЕЦЪ

ТА МОРЕ.

ЛЫСТОНОША.—РОЗУМНЫЙ КОВАЛЬ.

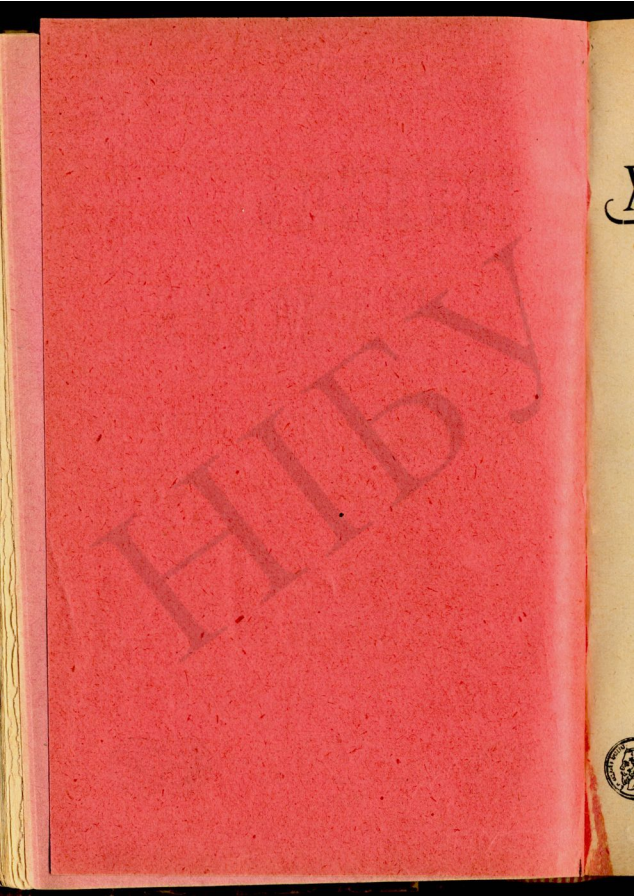
Оповидання.

ОДЕССА.

Друкарня Е. Фесенка, Рише-
левська, свій д. № 47.

1903.

ХЛОПЕЦЬ ТА МОРЕ.

Л Ы С Т О Н О Ш А.

РОЗУМНЫЙ КОВАЛЬ.

Оповідання.

розказати.
загадка, —

що зветься
оде — Гол-
алась край
ьке. Земля

ОДЕССА.

Друкарня Е. Фесенка, Рише-
левська, свій д. № 47.

1903.

Дозволено цензурою. С.-Петербургъ, 13 ноября 1902 года.

Хлопець та море.

Оповідання.

Я хочу вамъ розказаты про маленького героя. Героємъ звать таку людину, що зробить яке гарне, для людей добре и велике дило и, щобъ зробити його, не жаліе ни сылы своєї, ни праці, ни жыття свого. Отъ про такого й я вамъ хочу розказаты. Те, що я казатыму — не выгадка, — воно справди було.

Есть така земля у Европи, що зветься Голландія. У ій жывуть люде — Голлендерци. Голландія прослалась край моря. Море зветься Немецьке. Земля ця ныжча видъ морського поверху, то море й залывало іи. Земля то була пидъ водою, то зновъ вода збигала зъ неї. Черезъ те тамъничого не росло, — країна лежала похмуримъ пуста.

ремъ и вся поризана була ричкамы та озерамы.

Тоди въ цю землю прыйшлы люде, побудувалыся й почалы тамъ жыты. Але море залывало ихъ. Воны стали оборонятысь одъ його.

Уси ти мисця, де жылы воны, по-обкопувалы высокымы шанцями, валамы, позагачувалы округы греблями. Це пособляло.

Але воны робылы не вси вкупи, а малымы гуртамы, слободамы, тымъ и не могли зробыты ничего великого. А у моря була велика сыла, море було дужче за ихъ. Воно иноди залывало землю и розвалювало гребли. Тоди люде потопалы, а хаты руйнувалыся.

Люде побачылы, що такъ моря не подужаешъ. Тоди наважылысь оборонятысь одъ його гуртомъ. Воны почалы высушуваты землю: копалы канавы и тымы канавами спускалы геть зайву воду. Высушену землю дилылы на квадратови ланы. Кожный ланъ обко-

палы греблею. А усю свою крайну обгородылы видь моря вельчезнымъ шанцемъ, валомъ зъ земли. Це була страшна, тяжка робота, але воны и зробылы. Шанець сей згодомъ порисъ травою. На йому голлендерци понасажувалы деревъ, а дерева своимъ кориннямъ умицнылы валъ. Валъ зробывся твердый, якъ каминюка, ще й обплетеный збоку тыномъ. Тынь вымазано такою глыною, що вона на повитри ще дужче твердне.

Такъ люде подужалы море. Уся Голландія тоди процвила. Скризь теперь у ий пышни миста, села, а въ ихъ живутъ сотни тысячивъ людей. Це все по цей бикъ валу. А по той бикъ лютуе и бьеться объ валъ сердыте Нимецьке море. Страшно стояты биля валу. Чуты, якъ морськи хвыли бьють у його сажнивъ на два або й на тры выще видь людської головы.

Але й теперь ще страшно моря. Якъ бы вода продзюрыла кризь греблю хочъ трошкы, то вона усе бъ текла та

текла. Дирка бѣ усе бильшала та бильшала, ажъ поты, покы вода прорвала бѣ греблю. Тоди бѣ море залыло всю крайну, и вси люде тамъ потоплы бѣ.

Тымъ то въ Голландіи дуже пыльно доглядають за валомъ та за греблями. Усюды на валу й на кожній гребли стоять сторожи. Якъ шо почне хочъ трохы протикаты, заразъ починають быты въ дзвоны й стріляты зъ гарматъ. Уси люде, и стари, й мали, и багати, и вбоги, и паны, й мужыкы, — уси гуртомъ повинни йты робыты, щобъ оборонытысь одъ моря.

Але й теперъ ще море иноди прорыва греблю. Року 1855 воно залыло частыну Голландіи и наробыло багато страшного лыха.

У цій Голландіи, въ мисти Гарлеми, живѣ колысь одынъ хлопецъ—Робертъ. Батько його бувъ майстромъ коло заставокъ у гребляхъ.

Хлопцеви було тилькы висимъ роківъ. Одного разу винъ выпрохавсь у батька, щобъ питы въ гостыну до

одного слипого дидуса. Дидусъ живѣ недалечко въ слобидци и дуже любывъ хлопця. Батько сказавъ:

— Иды, тилькы завидна вертайсь додому.

— Добре! — видказавъ хлопецъ и побигъ.

Винъ побувъ трошки у слипого дидуса и пишовъ додому, каже:

— Тато звелилы, щобъ я зарани вертавсь.

Вертаючысь додому, побачывъ здалека якусь квитку. Побигъ за нею й зирравъ. Дали булы ще то квиткы, то ниркы звирячи. Хлопецъ рвавъ квиткы, зазыравъ до нирока, — чы не побачыть якого звиряты, и одбигавъ усе дали та дали видъ шляху. Якъ оглядивсь, то бачыть, що зблукався. Винъ потрапывъ у безлюдне місце. Передъ хлопцемъ высоко знимався надморський валъ. За имъ плескало море, бѣючыся объ його важкымы хвылямы. Це було въ осени — тоди дуже рано смеркається. Хлопецъ вы-

лизъ на валъ. Винъ хотивъ поды-
виться зъ высокосты, куды йому йты.
Але ту жъ мыть почувъ винъ, що
десъ вода дзюрчыть.

Хлопець розумивъ, яке лихо робыть
вода. Винъ знавъ, що коженъ пови-
ненъ обороняты ридный край одъ
воды. Йому було тилькы висимъ ро-
кивъ, але винъ се добре розумивъ.
Хлопець збигъ унызъ и почавъ огля-
даты греблю. Винъ побачывъ, що въ
одному мисци, ажъ геть унызу, вода
почала ии прорываты. Покры що вода
дзюркотила маненькымъ струмочкомъ.
Але хлопець зрозумивъ, що цей стру-
мочокъ швыдко може зробытыся рич-
кою. Тоди вода прорве греблю и все
потопыть.

Робертъ лизъ ажъ до того мисця,
де текла вода. Тамъ булы велычезни
заставкы и вода текла побияла ихъ зъ
невелычкои дирочки. Хлопець застро-
мывъ у неи палець. Дерево погныло,
розмокло. Хлопець подумавъ:

— А ну, чы не можна заткнуты диркы?

Винъ одирвавъ рукавъ у своему жупанкови и заткнувъ имъ дирку. Вода прыпынылася. Робертъ пыльнувавъ якыйсь часъ своеи затычки и побачывъ, що трохи згодомъ вода знову потекла.

Хлопець тоди выгадавъ инше. Винъ одирвавъ трохи те дерево, що имъ обшыто було валъ. Дирка побильшала. Робертъ застромивъ туды свою другу руку у рукави. Рука саме була мирна на дирку и заткнула ия, якъ затычка. Вода знову не стала текты. Хлопець зрадивъ.

А тымъ часомъ, поky те все робылося, насунула ничъ. Було вже зовсимъ темно. Робертъ поглянувъ навкругы,—никого не було выдно, никого не було чуты. Винъ почавъ гукаты зъ усїей сылы:

— Рятуйте!

Винъ думавъ, що сторожи почують його гукання и прыйдуть. Але ниxто не озывавсь и не прыходывъ. Хлопець знову закрывавъ:

— Рятуйте! рятуйте!

Винъ гукавъ довго, але нихто його не чувъ. Тоди хлопець почавъ дожыдаты.

Ничъ ишла. Діялось уже давно. Хлопець дожыдався. Було холодно, вода— якъ крыга. У хлопця рука, плече й частына шыи задубили зъ холоду. Воны болилы страшенно и хлопець мучывся невымовно. Але винъ не хотивъ выйняты своей руку и думавъ: — Якъ що я выйму руку, вода прорве греблю и потопыть тоди усихъ.

Почавъ молытыся, облываючыся слизьмы:

— Господы, поможи мени!

А ничъ стояла темна, похмура. Море сердыто былося объ валъ, и хлопець чувъ, якъ стугонило воно высоко надъ имъ по той бикъ гребли...

Пособы ни видкиль немає. Мабуть и не буде. Хыба його хто знайде уночи? Хлопець чувъ, що въ його вже холодіють, дубіють груди...

Охъ, яка жъ довга ничъ, яка довга ничъ!.... Мабуть ранку никола не буде. Мабуть винъ не доживе до ранку?

А що це? Хтось иде неначе.... Иде! йде! Ходу чуть у гори — людина иде по греблі. Хлопець хотивъ скрыкнути. Але сылы въ його вже не було. Винъ тилькы застогнавъ.

Греблю йшовъ пиць. Усю ничъ винъ бувъ биля тяжко-хворого, а теперъ вертався додому. Зненацька винъ почувъ, що щось стогне внызу. Поспишаючысь, зійшовъ винъ туды.

Почынало свитаты. Биля валу сидивъ маненькый хлопець, дытына. Винъ бувъ блидый, зъ одирванымъ рукавомъ. Облычча стомлене, перемучене, очи пороспухалы видъ слизь, зубы цокотилы. Злякався пиць, скрыкнувъ:

— Що ты тутъ робышь, хлопче?

— Море не пускаю!... — тихо промовивъ маленький хлопець.

И винъ сказавъ правду. Його ды-
тяча рука не пустыла моря и заряду-
вала ридный край одъ загыну.

Пипъ закрывавъ, загукавъ. Позби-
галыся сторожи, счынылы тривогу.

Але знесылений хлопецъ уже бувъ
непрытомный. Його понесли додому,
а самы кынулысь гатыты греблю.

Робертъ бувъ хворый, пролежавъ
довго. Але винъ бувъ радый и ща-
слывый. Радый и щасливый бувъ и
батько його. Винъ радивъ, що мае
такого сына.

Лыстоноша.

Оповідання.

Це було у Франції и зъ того часу вже минуло бильшъ якъ тридцять рокивъ. Тоди французы воювались зъ нимцями и нимци увійшли до Франції.

У французькому мисти Оффе жыла одна жинка на призывще Шеванье. У Шеванье не було дитей, и вона взяла до себе прыймачку, свою небогу. Звали ту дивчыну Марія, а на призывще Біаръ. Вона народылася року 1851-го. Батько та маты Маріины померлы ще якъ вона мала була. Титка взяла її до себе, выгодувала та й до розуму довела. Титка мала службу на почти и що дня туды ходыла. Та работа не давала їй змогы добре доглядаты господарства. За имъ змалку звыкла доглядаты мала Марія. Якъ выросла вона, то була зъ неї госпо-

дыня невсыпуца та працьовыта. Увесь день по господарству клопочеться. Сама завсигды тыха та слухняна.

Такъ ото нимци ввійшли до Франціи. Вони облягли найголовніше мисто французьке Парыжъ. Війська у ихъ було багато. Те військо постало и коло самого Парыжу, и далеко на вси боки видъ його. Воно воювало сей городъ и не пускало никого ни въ Парыжъ, ни зъ Парыжу. Французькій державный урядъ у Парыжу не мигъ знаты, що діється за мистомъ у Франціи, по иншихъ мистахъ та селахъ. А инши села та миста не знали, що діється у Парыжу.

А се знаты було неодминно треба, щобъ краще оборонятися. Ото французьки начальныкы й робылы такъ, щобъ крыткомъ видъ нимцивъ проносыты лысты, посылаты скризъ звисткы та наказы и самымъ звисткы маты.

Недалеко видъ Оффе стоить мисто Діепъ. Начальныкъ почтовый у Діеппи хотивъ пересылаты лысты до

миста Руану. Помижъ Діепомъ та Руаномъ стояло нимецьке вѣйско и не пускало лыстивъ. А треба було маты звисткы про вѣйну и знаты, що саме робыты, щобъ обороняты ридный край одъ ворогивъ, одъ нимцивъ. Начальныкъ поклыкавъ Маріину титку та й каже їй.

— Пани Шеванье! треба намъ знайти таку людину, щобъ носыла лысты до Руану. Чы можете вы знайти такихъ людей, щобъ згодылысь це робыты?

Маріина титка каже:

— Можу. У мене у почтовій контори є тры лыстоноши. Вони люде смилыви та моторни — вони се дило зроблять.

Начальныкъ каже:

— Добре! Зробить же це.

Маріина титка вернулася до дому, поклыкала тыхъ трьохъ лыстоношъ та й каже имъ:

— Треба лысты носыты. Чы не носытимете вы?

— Куды носыты? — вони пытаються.

— На Руанъ,—видказуе.

Лыстоноши полякалыся:

— Боже бороны туды носыты! Тамъ усюды на дорози немецке вѣйско стоить. Якъ пѣймають нимци зъ лыстами, — заразъ розстрѣлють.

Маріина титка каже:

— Але жъ мусымо зробыты, бо треба знаты, що діється у Руани, у Парыжу.

Лыстоноши кажуть:

— Се правда, що треба, але жъ намъ свое жыття дороге, и мы не хочемо на выдыму смерть иты.

Умовляла-умовляла ихъ Маріина титка и ничого зробыты не могла. Не згодылысь и пишлы. Почала вона бидкатыся:

— Отъ ты й робы що знаешъ! А я такъ на ихъ надіялась!

А Марія говорыть:

— Яки боязки! Якъ имъ жалко свого життя, що й за для ридного краю не хочуть його виддаты!

Вдалась Маріина титка до другихъ людей. Багато де-кого вона прохала, та вси кажуть:

— Намъ ще хочеться на свити пожиты, а якъ туды йты, то заздалегидь треба похоронъ одправляты.

Бидна Шеванье не знала що й ро-быты: и дило важлыве та потрибне, и людей нема—хочъ сама йды! Бидкаеться вона, а Марія те бачыть та й каже: — А що, титусю,—пиду я.

Титка спершу й виры не поняла.

— Отъ,—каже,—выгадай тамъ!

— Та ни, я справди,—Марія каже.

Тоди титка перелякалась, говорить:

— Схаменыся! Що це ты выгадала? Чоловики не хочуть иты, а то смерть пидешъ!

Марія спустила очи додолу мовыла тыхо:

— Чого на смерть? Якъ Богъ п такъ и не на смерть. А хоч на смерть, то для ридного н смерты не треба боятыся.

Слухае те титка и не знае, що ма

заты. Усе те, що Марія каже—правда. Усе це титка сама казала. Але жъ и дивчыны улюбленои шкода — загине, запевне загине! Почала вона вмовляты Марію, почулы про те прыятели та знайоми и ти вмовляють дивчыну, кажуть: — Хыба вы вже на свити нажылыся, що хочете, щобъ васъ нимци розстрелылы?

— Зовсимъ не хочу, щобъ мене нимци розстрелювалы, — каже Марія. — А треба жъ комусь се дило зробыты. Я добре знаю тутъ усю мисцьовистъ и можу проходыты такъ,—щобъ нимци мене не піймалы.

Довго іи вмовлялы, та ничого не пособылося, — пишла. Пошыла вона собі дванадцять невелычкыхъ торбыночокъ и попрышывала ихъ до пояса. Ій треба було носыты лысты ажъ у дванадцять мисць, то вона лысты у кожде мисце клала у окрему торбынку. Тымъ поясомъ въ торбынкамы пидперезалась пидъ сукнею, а сама вдяглась у просту сильску одежу и 8 грудня

1870 року вперше понесла лысты. Важко їй було носыты. Зима була люта, снігы глибоки. Иде дивчына снігами та заметами, иде, поспішається. Холодъ здоровый, та вона про його мало дума, а все пыльне, якъ бы не наскочыты на нимцивъ. А нимцивъ скризъ багато—усюды нїмецьки салдаты стоять. Отъ же нимцямъ не піймалася и лысты вси порозносыла, куды треба, и видтиль забрала, и до Дієпу прынесла.

Зрадила титка:—Хвала Господеви!

Вси роспытуються:

— Якъ? Чы дуже страшно?

— Та ни, — Марія каже, — страшного нема... Иты тилькы за снігомъ погано.

Вдруге пишла вона вже якъ хуторяньська наймычка. Небагато пройшла — ничъ була темна, такъ не швидко йшла. Колы дывыться, — вогни горять. Се тамъ нїмецьки салдаты сыдять. Дума соби Марія:—Не можна теперъ пройты. Треба дожыдатися, покы хочъ трохи поснуть.

Звернула вона у лисъ, та тилькы увійшла въ його, такъ и провалылась у снигъ. Почулы нимци, що щось зашелестило, кричать:

— Хто тамъ?

Мовчять Марія, духа притаила. Надійшовъ німець до лису, прислухавсь. Нічого не чутъ. Зновъ пішовъ німець до вогню.

А Марія стоить у снигу. Вылизты не можна, поворухнутысь страшно, бо нимци почують. Стоить и жде. А нимци и не гадають ще спаты лягаты. Все щось балакають та люльки палять. Жде Марія годину, жде й другу. Змерзла вона, уся задубила зъ холоду. Чуе, що ось-ось замерзне. Тымъ часомъ, прыдывляючыся зъ свого закриття далекого, бачить, що де яки нимци вже сплять. Дали и вси поснулы, тилькы вартовый стоить. Перечасувала ще трохи Марія, ажъ тамъ задримавъ и вартовый, на рушницю схылившысь. Тыхо-тыхо тоди вона вылизла зъ снигу, ще тихище

пройшла по-пидъ лисомъ прозъ ним-
дивъ. Нихто не почувъ, якъ вона
йшла, затаившы духа.. Помынула
ворогивъ, вильнише йты, — пишла
швыдко. И сього разу донесла лысты,
куды треба, и назадъвернулася щасливо.

Та не все такъ щасливо траплялось.
Одного разу убралась вона за стар-
чыху. Иде така безщасна, на ципокъ
спираючысь, мовъ и справди старчыха.
Колы це набігають на неї нимци
кинъмы, спынылы їи, пытаються:

— Куды? Чого? Хто ты?

А Марія тилькы рукамы розводе та
кланяється.

— Не розумію, — каже, — не розумію!

Тобъ-то мовы нимацької не розу-
міє. А одынъ нимаць тоди:

— Та кыньте вы їи къ бису! На що
вы сю старчыху займаєте?

— А може який шпыгъ! — другый
говорить.

Де хто зареготався:

— Де вже пакъ! Саме зъ такихъ стар-
чихъ шпыгы бувають! Женить їи геть!

Прогналы Марію. Марія, звісно, рада, що такъ vykрутылась.

Та се цього разу, а вдруге гірше прыпало. Наскочыла вона на цилу варту нимецьку. Тамъ офіцеръ умивъ по французькому розмовляты, заразь до неи.

— Ты чого тутъ ходышь?

А вона збиднылась:

— Выбачайте, паночку. Иду у оте село до родычивъ.

— Яки тутъ родычи! — каже офіцеръ. — Не смій ходыты тамъ, де не треба, а то я звелю тебе повисыты.

А вона кланяється та просыть:

— Пустить, паночку, будьте ласкави! Пустить, — тамъ у мене сестра хвора — треба побачытысь.

А другый офіцеръ каже:

— Та пустить уже ии, щобъ вона не скыглыла!

Тоди и той офіцеръ, першый:

— Та йды вже! Та вдруге не ходы, а то повиску!

Пишла Марія, а сама дума: „Вже

жъ у друге ходытому такъ, щобъ на васъ не натрапляты — хай вамъ цурь!“ И отакъ вона два мисяци ходыла и все носыла лысты туды й сюды, верстовъ на 30 навкругъ. И тымъ вона зробыла велыку корысть. Бо зъ лывъ, що вона носыла до Руану, подавалы потимъ звисткы до Парыжу и тамъ урядъ знавъ, що робыться у Франціи. Изъ Парыжу посылавъ винъ наказы, якъ и що треба робыты.

Ажъ ось вѣйна ущухла. Нимци выйшлы зъ Франціи. Теперь уже не треба було Маріи Біаръ носыты лысты. Вона вернула ся до дому, до титкы, и зновъ почала соби тыхенько та любенько господарюваты.

Тымъ часомъ люде и державный урядъ французькый довидалы ся про те, що зробыла Марія Біаръ, и вси казалы: — Такъ зробыты не всякый може. Скильки було чоловикивъ та парубки въ и вси побоялы ся. А вона не злякалася и пишла служыты ридному краеву. Урядъ хотивъ хоть чымъ-не-

будь нагородыты Марію Біаръ. И винъ давъ їй дуже гарну посаду на почти. Але се було въ другому мисти, а Марія дуже любила свою титку. Не схотила покидати титку, не взяла тіи посады и зосталася дома господарювати. Вона прожила ще довго и вмерла въ квітни 1890 року. Їи поховано у Оффѣ. На їи могили теперъ мають становыты монументъ.

Монументъ їй становытымуть за те, щó вона зробила. Вона не схотила йти на гарну посаду, а йшла мало не на смерть лысты носыты. Вона знала, що на ту гарну посаду и безъ неї знайдеться багато людей, а лысты носыты ніхто не знайшовсь. И вона пішла туды, куды ніхто йти не хотивъ.

Здається, що вона робила маненьке дило — вона тилькы лысты носыла. Але якъ прыдивышся, то побачышь, що се велике дило. Вона пособляла оборонятыся ридному краєви и робыла се, не жаліючи свого жыття.

Розумный коваль.

Оповідання.

Не дуже давно колись, одного чудового дня влитку кильки мандривців пішли з міста Неаполю (в Італію) до гори Везувія, що выкидає з себе вогонь. Таки гори зуть „вулканами“. Зійшовшы аж на верх цього вулкану, звичайно повишого хмарами й димомъ, — одынъ зъ тыхъ мандривців, англієць, выймає зъ кышени визитову карточку (на їй надруковано було його имѣя) и кыдає їи у вулканъ у середину. Вси здывувалыся й поспыталыся у англійця, на вищо винъ таку чудну ричъ изробывъ?

— Я, — каже той, — коваль и вывляю свою пошану й повагу до найстаршого коваля — Вулкану.

(А се, бачъ, у грекивъ та въ римлянь такий богъ надъ ковальствомъ бувъ, Гефестъ або Вулканъ, винъ панувавъ бы то надъ вогнемъ, що въ середини въ земли, — черезъ це його имъямъ и ти вогньови горы найменовано).

Дакъ сей хымерный коваль, що визиговою карткою зъ вулканомъ зазнайомлювався, то бувъ шотландецъ Джемсъ Несмитъ.

(Шотландія — краина въ англійській держави, колысь була державою сама).

Джемсъ Несмитъ народився року 1808, серпня 19, у мисти Единбурзи. Тамъ винъ зрись и пидбильшавъ, живучы въ достаткахъ, хоча й у великій семьи, бо винъ бувъ наймолодчий зъ одынадцятьохъ дитей. Його батько бувъ маляремъ и механыкомъ (тымъ, що знае добре справы зъ машинами). Видъ його Джемсъ уперше въ його робитни вчывся механыкы.

У школи того часу вчено грецьку

та латынську мову, и безъ цього не було й науки. А Джемсъ того вчывся погано, а залюбки бигавъ до батька въ робитню и тамъ усяки речи майструвавъ. Тутъ винъ сыдивъ увесь вильный одъ школы часъ, а суботамы ходивъ дывытысь на роботу въ маненькому заводи. Тамъ винъ до всего додывлявся дуже уважно, пособлявъ робитныкамъ та батькови, якъ мигъ, и все, чого тутъ навчався, добре пам'ятавъ. Тутъ винъ добре прыдывився й до того, якъ живутъ робочи люде.

Тымъ часомъ винъ учывсь и въ школи, та тамъ наука не дуже посувалася. А въ його була хить до двохъ наукъ—до арыхметыкы та до геометріи. Винъ знайшовъ соби вчителя на ти науки и почавъ у його вчытыся и вельмы въ тому кохався.

Якъ дійшовъ до симнадцятохъ рокивъ, то вже навчывся виробляты

всяки зразкы на машыны та на прыстрои, та на инши речи. Винъ те продававъ, а за ти гроши наймавъ учителивъ, щобъ вони вчылы його исторіи та другои ще науки—хыміи.

Врешти, якъ йому ще й двадцатьохъ рокивъ не було, то винъ изробивъ такого воза парового, що мигъ звичайнымы шляхамы (безъ коліи, безъ рельсивъ) йиздыты. Року 1829-го винъ поїхавъ зъ батькомъ до найбидшого англійського миста Лондону, щобъ на який заводъ стати за учня. Винъ пишовъ на велычезный механычный заводъ Модслеивъ и показавъ Модслеєви малу парову машыну, що самъ її зробивъ усю. Робота прыпала Модслеєви до вподобы, и винъ прыїнявъ не за учня, а за помишныка Несмита. Та ще й сказавъ йому, щобъ той самъ собі плату вызначывъ. Оначе Несмитъ вызначывъ собі дуже малу плату: меншъ якъ 20 руб. на мисяць,—потимъ уже ставъ одбираты трохи бильше.

На заводи винъ радіючы вчывся дила, а якъ Модслей умеръ, то намыслывъ свою робитню завесты. У його було грошей тилькы 63 фунты стерлингивъ (тобъ-то рубливъ зъ 600). Та винъ того не злякався, що мали гроши, а поїхавъ до миста Манчестеру. Тамъ пишовъ до багатыхъ хозяинивъ Грантивъ, що малы свои заводы. Звайшовъ одного зъ Грантивъ и сказавъ йому, що хоче початы роботу самостайно и просить порады, якъ се краще зробыты. Грантъ спытався:

— Скильки вамъ рокивъ?

— Двадцять и шість.

— На самостайне дило вы занадто молоди.

— Еге, але я можу працюваты й умію берегты гроши.

— А багато у васъ грошей?

— 63 фунты стерлингивъ.

— Зъ цымъ не багато наробыте; пер-

шой жъ суботы не буде вамъ зъ чого заплатыты робитныкамъ.

— Т'але жъ робитныкивъ буде тилькы двое: я та мій товаришъ, то я й проживу помы хто дасть добру роботу.

— Ну, зъ такымы поглядамы вы можете добре дило зробыты. Почынайте й певни будьте: колы якои тамъ суботы не стече у васъ грошей робитныкамъ заплатыты, або ще на що, то вы завсигды въ моій контори матымете змогу pozyчыты 500 фунтивъ стерлингивъ (5000 руб.) за тры видсоткы (проценты).

Отакъ завивъ Несмитъ свою невеличку робитню биля Патрикрофту. Почавшы зъ малого, винъ працювавъ зъ усеи сылы и досягъ такы великихъ достаткивъ. Винъ багато повигадувавъ усякихъ струментивъ та пристроивъ, такихъ, щобъ имы машины робыты. Але найкраща його выгадка була—паровый вершлягъ (молоть).

Треба подывытыся на малюнокъ, щобъ добре зрозумиты, якъ той молоть зроблено. А тутъ тильки скажемо, що якъ бы не було цього вершлягу, то ніякъ не можна бь було робыты велыки речи—машыны й инше зъ зализа, бо велыки шматкы зализа можна вкுவаты тильки паровымъ вершлягомъ. И такъ гарно той вершлягъ зроблено, що винъ може такъ дуже быты, що, разъ ударывшы, расплеще на тоненькый лысточокъ здорову грудку зализа (футъ кубичный), а то й такъ злегенька вдарыты може, що розибье горихъ, а зернятко циле зоставыть!

Разъ-у-разъ выгадуючы все нови прыстрои та щыро працяючы, досягъ Несмитъ велыкой заможности. Його маненька робитня зробылася незабаромъ велычезнымъ заводомъ, що робывъ работы на миліоны. Черезъ двадцять два роки винъ придбавъ

вельчезне багатство. Тоди (року 1856-го) винъ покынувъ свою діяльність и живъ тымъ, що працювавъ для науки—вчывъ науку астрономію—про небо та про небесни тила и багато де чого нового тамъ познаходывъ. Опроче того, винъ гарно малювавъ.

Отъ що казавъ винъ про те, якъ треба робыты: колы бъ мене спытано, якъ треба робыты, щобъ у дили щастыло, то, згадуючы, що я бачывъ и зазнавъ живучы, я сказавъ бы: *спершу треба повиннисть одбуты, а тоди вже втихы зазнаваты.*

Оце дуже мудре слово. Треба кожному його пам'ятаты и такъ робыты.

Въ одессіи, въ книгарняхъ—„Южно-Русскаго Общества Печатнаго Дѣла“ (Пушкинская ул., № 20) и Е. И. Розова (Дерибасовская ул., № 31, противъ Городскаго сада) можна купуваты, мижъ иншымъ, таки книжки:

Зѣ-надѣ хмарѣ и зѣ долинѣ. Украинскій альманахъ р. 1903. Впорядкувавъ и уложивъ *Микола Вороний*. Одесса. Ціна 1 р. 20 к., а на велиновимъ папері 1 руб. 60 коп.

Чорна рада. Хроника 1663 року. Написавъ *П. Кулишъ*. Одесса, р. 1901. На простимъ папері ціна 50 коп.; съ 16 малюнками А. Ждахы 1 р. 25 к., а на велиновому папері—2 руб.

Драмы и комедіи. *Ив. Тобилевича* (Карпенка-Карого). Одесса, р. 1897. Т. I и II, ціна по 1 р. 50 к. Р. 1903. Т. III и IV, ціна по 1 р. 25 коп.

Творы О. Я. Конисского-Перебенди. Оповідання. Одесса. Р. 1899—т. I и II, ціна по 50 к. Ялта. Р. 1900, т. III, ціна 1 руб. Одесса, р. 1903—т. IV, ціна 80 к.

Розмовы про сельске хазяйство. *Е. Чикаленка*. Кн. I (Чорний парѣ. Плодозминѣ), ц. 6 коп.; кн. II (Худоба), ц. 6 к.; кн. III (Сіана трава), ц. 5 к.; кн. IV (Виноградъ), ц. 5 к.

200 найкращихъ Украинскихъ писень. Одесса. Р. 1900. Ц. 15 коп.

Збирнычокъ Украинскихъ писень (зѣ нотамы). Впорядкувавъ *Александра Хведоровичъ*. Одесса, р. 1898; ціна 20 коп.

Украинскіи письни (зѣ нотамы). Зибравъ *А. Комошенко*. Перша сотня Одесса. року 1900, ціна 20 к. Друга сотня. Одесса, р. 1902, ціна 20 коп.

Книга казокъ виршомъ. *Б. Гринченка* (*Чайченка*). Одесса. Р. 1896. ц. 15 к., а на велиновомъ папері—25 к.

Покинута у лиси дивчына. Казка Б. Гринченка (Чайченка). Одесса. Р. 1896. Ц. 7 коп., а на велииновомъ паперѣ — 10 коп.

Пролискы. Збирныкъ зъ виршивъ. Одесса, р. 1893. Цѣна 10 коп.

Отъ тоби й монополія! Сцени въ 1 дѣй. Земляка. Одесса, р. 1899. Цѣна 15 коп.

Осинни квиткы. Вирши Гедя Подоляка. Одесса, р. 1903. Цѣна 20 коп.

Жизнь украинскаго поэта Т. Г. Шевченка. Соч. А. Я. Конисскаго. Съ 7 портретами Т. Шевченка, 32 портретами его прѣтелей и видами хаты и могилы Шевченка. Одесса, 1899 г. Цѣна 1 р. 75 коп.

◆ Опритъ того, вси книжки, друковани украинською мовою, можна набувати въ книгарни „Кіевской Старины“ (Кіевъ, Безаковская, 14) зъ скидкою 10%, тому, хто купує бильшъ якъ на 1 карбованецъ.

Цѣна 3 коп.

Складъ выдання въ Одессѣ у д-ра И. М. Луценка
(Херсонська ул. № 48).

Выдання О. Л. С.
